

LES & LET KRUHY

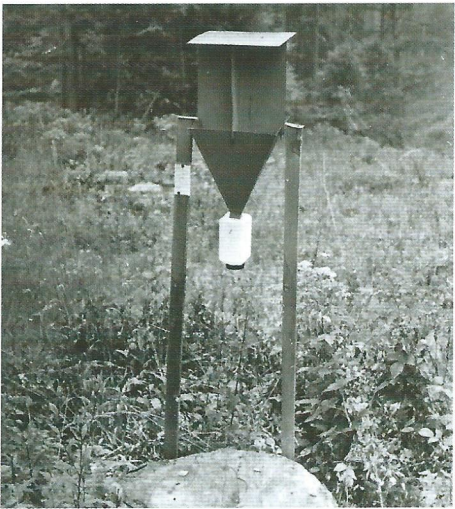

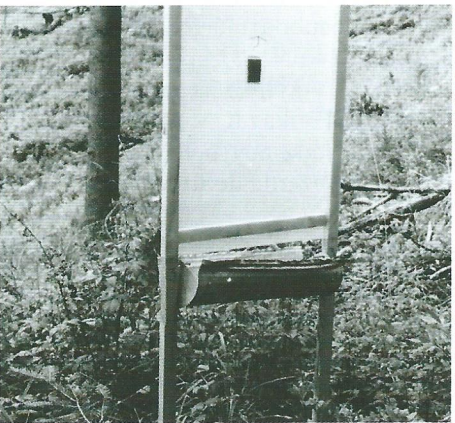

Rúrový lapač Theysohn

Plechový lapač Olešnik

Prvý lapač 15.5.1979

Lapač Zvolen

alebo sa využívajú na zvýšenie atraktivity klasických, alebo stojacich lapačov. V praxi nedocenená, ale veľmi účinná je takzvaná švédská metóda využitia feromónových odparníkov. Umiestnia sa vo vzdialenosti 10 - 20 m od seba na stromy na porastovej stene, ktorá je určená pre ťažbu. Nálet lykožrútov sa skoncentruje na navnadenú porastovú stenu, po 2 až 3 týždňoch od náletu sa stromy v porastovej stene asanujú a odparníky sa prevesia na ďalší rad stromov. Podobne možno postupovať pri likvidácii rozsiahlych vetrových či snehových polomov. Vyvesením feromónových odparníkov do prístupných častí polomov možno usmerniť nálet lykožrúta smrekového tak, aby nedošlo k jeho rozptýlu po celej ploche polomu. Naletenú hmotu treba včas spracovať alebo asanovať. Agregáčna schopnosť feromónov je v najnovších experimentoch využívaná na vysoko selektívnu infikáciu lykožrútov entomopatogénnymi hubami vo feromónových lapačoch. Tento perspektívny spôsob biologického boja s podkôrnym hmyzom však predpokladá zdokonalenie biologických prípravkov, najmä schopnosti ich prežívania v prostredí a účinného prenosu na hostiteľa.

V poslednej dobe je účelnosť použitia feromónových lapačov často spochybňovaná, s poukazovaním na finančnú náročnosť a schopnosť lapačov odchytiť iba časť nalákanej populácie škodcu. Je pravdou, že ich izolované použitie problém kalamity podkôrneho hmyzu nerieši. Hlavnou metódou ostáva včasné spracovanie kalamitného dreva, aktívne vyhľadávanie a včasná asanácia aktívnych chrobačiarov. Súčasná úloha feromónov a lapačov spočíva predovšetkým v dočisťovaní ohnísk žeru, v ďalšom znižovaní populácie na danej lokalite po vykonaní asanačnej ťažby. Je tak doplnkovou metódou, ktorá ak je vykonávaná správne, môže priaznivo ovplyvniť lykožrútovú situáciu na danej lokalite. Pripisovať lapačom len kontrolnú (monitorovaciu) úlohu je nesprávne, pretože každé zníženie populácie lykožrútov je prospešné.

Zopakujme si aspoň stručne zásady používania feromónových lapačov, ktoré sú podrobne popísané v STN 48 2711. Nesmú byť inštalované priamo v poraste, ale minimálne 10 m od najbližšieho živého stromu vhodného na napadnutie. Lapač treba osadiť do pevného a stabilného stojanu, okolie udržiavať v nezaburinenom stave. Použiť odparníky lákajúce len jeden druh. Pri výmene (doplnení) odparníka ponechať pôvodný v lapači až do konca sezóny. Lapače evidovať, udržiavať v bezchybnom stave, v 10 až

14 dňových intervaloch kontrolovať a zaznamenávať odchyty chrobákov. Pri bariérovom rozostavení sa lapače inštalujú pozdĺž porastovej steny v rozstupoch lapačov 12 - 15 m. Feromón dokáže lákať chrobákov z veľkej vzdialenosti. Podľa novších štúdií feromón vytvára okolo lapača oblak pachov, ktoré v bezprostrednej blízkosti chrobákom sťažujú orientáciu a časť z prilákaných sa do lapača nezachytí. Osvedčilo sa spojenie trojice lapačov do zostavy, alebo hviezdice, navnadené jedným odparníkom. V porovnaní so sólo lapačom sa odchyt zvýšil viac ako dvojnásobne. Účinnosť lapača (počet odchytených chrobákov) ovplyvňuje viacero faktorov. Okrem momentálnej výšky populácie, klimatických podmienok, súčasného použitia ďalších metód ochrany, veľkú úlohu zohráva tzv. pozíčný efekt (prúdenie vzduchu, expozícia, oslnenie, mikroklimatické podmienky a ďalšie). Účinnosť feromónových lapačov klesá ak sa v ich blízkosti nachádza nespracovaná drevná hmota vhodná pre vývoj podkôrneho hmyzu.

Potenciál feromónovej metódy je už aj v súčasnosti ďaleko vyšší než s akým sa v bežnej praxi stretávame. Od rozlúštenia a spoznania vzájomnej vnútrodruhovej komunikácie hmyzu, cez výrobu účinného feromónu je len malý krok k ovládnutiu populácie škodcu. Je len vecou času a vhodnej kombinácie postupov na dosiahnutie tohto cieľa.

Ing. Dušan Brutovský, CSc., ktorý bol priekopníkom v zavedení feromónových lapačov do systému integrovanej ochrany smrečín pred podkôrnym hmyzom oslávil v júli minulého roku životné jubileum 70 rokov. Problematike výskumu ochrany smrečín, etológie a ekológie podkôrneho hmyzu, zdokonaleniu metód feromónového boja a zavádzaniu výsledkov výskumu do praxe venoval temer 35 rokov a pozná ho niekoľko generácií lesníkov. V mene bývalých aj súčasných pracovníkov Strediska LOS mu aj pri tejto príležitosti ďakujeme za dlhoročnú serióznu výskumnícku prácu, kolegiálnu, priateľstvo, prajeme pevné zdravie a ešte veľa spokojných rokov!

Podakovanie: Tento príspevok vznikol vďaka podpore v rámci operačného programu Výskum a vývoj pre projekt „Vývoj ekologických metód pre kontrolu populácií vybraných druhov lesných škodcov v zraniteľných vysokohorských oblastiach Slovenska“ (ITMS: 26220220087), spolufinancovaného zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a vďaka podpore Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0045-10.